

Czesław Francke

Gniewoszków, woj. wałbrzyskie,
Zamek "Szczerba", St. 1, AZP: 99-24/3

Informator Archeologiczny : badania 23, 86-87

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

stanowiący wschodnią ścianę kamienicy. Wykop fundamentowy muru zniszczył zachodnią część budynku drewnianego z którego zachowały się czworokątne w przekroju belki podwalinowe ułożone na zrąb zalegające obecnie 0,12 m poniżej p.m. W odległości 1,6 m na wschód od w/w obiektu natrafiono na studnię-szambo (?) skonstruowaną z trzech ustawionych na sobie beczek drewnianych z których usunięto dwa. Wysokość całej konstrukcji wynosiła 3 m. Stwierdzono, iż pierwotnie obiekt składał się z dwóch beczek wkopanych prawdopodobnie w 2 poł. XIV w.; trzeci segment dostawiono w wieku XV.

Wewnątrz wypełniska natrafiono na fr. naczyń polewanych i kamionkowych, fr. cegieł gotyckich, cebrzyk drewniany oraz fr. ceramiki redukcyjnej. Stwierdzono, iż najniższy segment konstrukcji został wkopany ok. 1.1 m poniżej poziomu stropu calca tj. na głęb. 1,7 m poniżej obecnego poziomu morza.

W centralnej i wschodniej części wykopu budowlanego (wyk. III, VII i VIII) natrafiono na belki podwalinowe ułożone na palach o średn. 30-35 cm, stanowiące pozostałości fundamentów zabudowy z okresu nowożytnego (XVII — XVIII w). Ponadto w obrębie całego wykopu budowlanego zarejestrowano 34 pale o średnicy od 20 do 40 cm zinterpretowane jako relikty konstrukcji nowożytnych. W trakcie dokumentowania dna wykopu budowlanego w odł. 1,1 m na północ od studni-szambo odkryto drugi obiekt tego typu wykonany w formie drewnianej skrzyni z potężnych bal. Wymiary 2,2 x 2,2. Górna krawędź skrzyni znajdowała się na poziomie 0,86 m n.p.m., tj. ok. 0,25 m poniżej dna wykopu. Stwierdzono, iż na stropie wypełniska szamba nr 2 zalega gruba warstwa wapna co świadczy o celowym zaprzestaniu jego użytkowania. Wewnątrz tylko częściowo eksplorowanego obiektu, natrafiono na fr. ceramiki naczyniowej datowanej na XVII-XVIII w.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku.

Badania nie będą kontynuowane.

Gniewoszków, woj. wałbrzyskie,
Zamek „Szczerba”,
St. I, AZP: 99-24/3

Muzeum Archeologiczne we Wrocławiu

Badania prowadził mgr Czesław Francke. Badania finansowały: KZA w Wałbrzychu oraz Uniwersytet Wrocławski w ramach programu badawczego „Przeobrażenia społeczne i narodowe na Śląsku”. Piąty sezon badań. Zamek średniowieczny (XIV w. — 1428 r.).

Wykopalka poprzedzona pracami porządkowymi. Wycięto kilkanaście drzew wcześniej rozsadzających zabytkowe mury. Wykonano bariery zabezpieczające wykopy oraz ułatwiające poruszanie się po terenie zamku. Wzniesiono 13,5 m długości pomost komunikacyjno-widokowy łączący dwa dłuższe boki części mieszkalnej. Pomost przerzucono na wysokości 3,5 m nad poziomem użytkowym pomieszczenia, z którego wychodziło się do 3 dalszych piwnic.

Prace wykopaliskowe prowadzono na obszarze jednego z pomieszczeń oraz w rejonie bramy głównej.

Pomieszczenie B to piwnica z poziomem użytkowym znajdującym się na głębokości 400-500 cm poniżej dziedzińca zamku. Pracami objęto nawarstwienia zalegające nad nim oraz leżące poniżej relikwów kolebki. W ten sposób przebadano warstwy związane nie z jednym, lecz z dwoma lub nawet trzema pomieszczeniami (pomieszczenie B oraz pomieszczenia znajdujące się nad nim). W sumie przekopano nawarstwienia mierzące blisko 400 cm grubości.

W wyniku prac odsłonięto związane z tą piwnicą pozostałości wejścia, wętki ściiennej oraz kolebki. Z wejścia o szerokości 143-153 cm, głębokości 125 cm i zachowanej wysokości do ok. 200 cm zachował się bok obramienia oraz próg wykonane z piaskowca. Z wejściem wiązały się także kamienne schody prowadzące w głąb piwnicy. Odsłonięto jeden ze stopni. W ścianie w której znajdowało się wejście zachowały się pozostałości dwupoziomowej wętki z półką wykonaną z jednego bołku skały. Pełne wymiary wętki są trudne do odzwierciedlenia. Dolna część miała ok. 90 cm szerokości, 82 cm wysokości przy 40-50 cm głębokości. Z układu kamieni związanymi z górną częścią można wnosić, że wętką zakończoną była ostrołukiem lub wręcz trójkątem. Kolebka przykrywająca piwnicę zachowała się fragmentarycznie, a jej najzdrowsze partie wiążą się z obu dłuższymi bokami pomieszczenia. Zawałeni uległa partia szczytowa. Odsłonięto jedną z pach. Styk ściany oraz zewnętrznej strony sklepienia znajdował się o 97 cm wyżej od poziomu progu wejścia do piwnicy. Do drugiej pachy jeszcze nie dotarto, skądinąd wiadomo, że tworzyły ją 2 sklepienia. Stwierdzono, że czoło sklepienia na szerokości wejścia zostało cofnięte w głąb wnętrza piwnicy. W ten sposób powiększono przestrzeń pomiędzy wewnętrzną stroną sklepienia a stopniami schodów. Kolebka miała ok. 45 cm grubości przy przypuszczalnie zmiennym łuku jaki wykrywała (400-450 cm), co uwarunkowane było lekko trapezowatym rzutem pomieszczenia. W związku z tym, że jeszcze nie dotarto do poziomu użytkowego piwnicy jej badania będą kontynuowane.

Z warstw gruzu i ziemi zalegających w obrębie opisywanego pomieszczenia oraz zalegających nad nim wydobyto ponad 2 tysiące ul. ceramiki, 435 gwoździ, 342 ul. kości, 7 płytek zbroi (zbrojniki) oraz groty, fr. noży i części różnego rodzaju okuć. Na uwagę zasługują liczne fr. detali architektonicznych w większości przypadków ze śladami silnego przepalenia. Część z nich można wiązać z obramieniami wejść oraz laskowaniem okien. Do cennych należy zaliczyć fr. niewielkiego, wielobocznego „naczynia” z piaskowca będącego zapewne pojemnikiem na święconą wodę (kaplica zamkowa?). Ponadto znaleziono fr. figurki glinianej przedstawiającej kobietę Madonnę, wyobrażenie którejś ze świętych (z resztkami białej malatury i z otworem w podstawie) oraz egzemplarze całych i fragmentów kul kamiennych.

Bramę główną zlokalizowano w trakcie badań w 1986 i 1987 r. W 1989 r. wykopem o powierzchni ok. 21 m² objęto jej część nie badaną oraz przedbramie od strony zewnętrznej. Brama zachowana w partii przyziemnej zasypała była gruzem o miąższości dochodzącej do 200 cm. Ustalono, że brama miała 285 cm szerokości, 260-265 cm głębokości (grubość muru obwodowego) przy zachowanej wysokości sięgającej 200 cm. Poziom

użytkowy bramy stanowił kamienny bruk z kilkoma uskokami które pierwotnie stanowiły oparcie dla poziomo ułożonych belek. Odpowiadały im zapewne belki ustawione pionowo. Zachowały się po nich ślady w postaci odcisków drewna w zaprawie. Do wyjaśnienia pozostał przebieg jednego z jej boków oraz szczegóły budowy poziomu użytkowego i ewentualnie przyczółka mostu.

Z rejonu bramy uzyskano znaczną ilość zabytków, a w tym przede wszystkim przedmioty z żelaza: 244 gwoździe, 24 podkowiaki, 17 podków, 2 noże, 2 groty oraz różnego rodzaju okucia. Do zabytków rzadkich należy dużych rozmiarów chochla-czerpak z żelaza. Obok nich znaleziono 299 fr. ceramiki i 130 ul. kości.

Badania w rejonie bramy będą kontynuowane.

Grodzisk, gm. Grębków woj. siedleckie St. 1 patrz wczesne średniowiecze

Jarocin, woj. kaliskie,
St. 2, AZP: 62-33/19

Muzeum Regionalne w Jarocinie

Badania prowadzili doc. dr hab. Ryszard Grygiel (autor sprawozdania) i mgr Eugeniusz Czarny. Finansował WKZ w Kaliszu. Czwarty sezon badań. Gródek rycerski z drugiego połowy XIII i XIV wieku.

Kontynuowano badania we wschodniej i północnej części siedziby rycerskiej Zarembów. Założono dwa wykopy o powierzchni 31 m². W obu tych kierunkach uchwycono granice zasięgu warstw i umocnień stożka. Zdecydowanie pełną granicę zasięgu zaobserwowano w części północnej, którą po obwodzie wyznaczała intensywna spalenizna (pobrano z tego miejsca węgle drzewne poddano analizie radiowęglowej w Pracowni Radiochemicznej Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, jej wynik brzmi: AD 1300 ± 90). Mniej jasno rysuje się granica wschodnia, gdzie warstwy osypiskowe spłynęły lub zostały splantowane po stoku. Wydobyto dość liczne jeszcze materiały datowane od połowy XIII do końca XIV w.: ceramika i przedmioty żelazne (m. in. dwie ostrogi z gwiaździstym bodźcem, dwa fragmenty surzemion, dwa wędzidła, podkowa końska oraz sierp opatrzone znakami kowalskimi).

W badanej części północnej wystąpił czytelny fragment fosy, nad którą usypana została grobla zbudowana z gruzu cegieł gotyckich i kafli, pochodzących z częściowej rozbiórki murowanej budowli gotyckiej prawdopodobnie w połowie XVII w. Z zabytków ruchomych na szczególną uwagę zasługują kafle, odkryte w liczbie kilkuset fragmentów. Są to kafle płytowe z polewą zmętniałą i przezroczystą o barwach zieleni i oliwkowej. Na wielu okazach kafli środkowych pieca, niekiedy prawie kompletnie zachowanych, występują motywy zdobnicze o tematyce biblijnej (np. kuszenie Adama i Ewy, Jonasz z rybą), dworskiej (np. scena z tańczącym niedźwiedziem), a także bardzo bogatej heraldyce (seria herbów rycerskich, m. in. Doliwa, Zaremba, Łódzia, Godziemba, Ogończyk, Rawicz, Odrowąż oraz wizerunki orła w koronie i bez). Kafle datowane są na drugą połowę XV w. i stanowią obecnie najbogatszą kolekcję kafli późnogotyckich w Wielkopolsce.

Materiały z badań przechowywane są w Muzeum Regionalnym w Jarocinie.

Badania będą kontynuowane.

Kałków, gm. Pawłów,
woj. kieleckie,
St. 2, AZP: 83-68/2

Wojewódzki Ośrodek Archeologiczno-Konserwatorski w Kielcach

Badania prowadził zespół w składzie: dr Leszek Wojda, mgr Andrzej Staroń i mgr Leszek Wiewióra (autor notatki). Finansował WOAK w Kielcach. Pierwszy sezon badań. Relikty budynku mieszkalnego z XVI bądź XVII w., ślady osadnicze z późnego okresu halszackiego i okresu lateńskiego.

Badania podjęto na zlecenie WOAK w Kielcach w związku z budową — na tym terenie — zbiornika wodnego „Wiócy”. Miały one charakter ratowniczo-rozpoznawczy. Wykonano 33 odwierty oraz przebadano metodą wykopaliskową powierzchnię 35 m². Odsłonięto pozostałości spalonego, drewnianego budynku mieszkalnego o nieustalanej konstrukcji (zrębowej, ryglowej lub szachulcowej) ze ścianami najprawdopodobniej obmazywanymi gliną, przy czym uchwycono jedynie jego północną i południową granicę. Rozpoznanie pełnego zarysu obiektu nie było możliwe ze względu na sprzeciw użytkownika ziemi w obrębie stanowiska. Duża ilość ceramiki stołowej, polewanej oraz ze śladami malatury i angobowania (54,9% zbioru ceramiki nowożytniej) wydaje się wskazywać, że mamy do czynienia z obiektem typu „pańskiego” z XVI lub XVII w. Ponieważ tereny wsi Kałków należały wówczas do biskupów krakowskich można domniemywać, że omawiany obiekt mieszkalny związany był z osobą zarządzającą włością kałkowską w imieniu biskupa krakowskiego. W partii fundamentowej budynku oraz w warstwach leżących niżej, w tym w kolistej jamie o średnicy ok. 170 cm, znaleziono kilkadziesiąt ułamków ceramiki pradziejowej należących do kultury łużyckiej i datowanych na późny okres halszacki i wczesny okres lateński oraz do kultury przeworskiej ze środkowego i późnego okresu lateńskiego. Łącznie zainwentaryzowano 846 przedmiotów zabytkowych, głównie ceramiki naczyniowej, wśród których dominuje ceramika nowożytna 91,1% zbioru.

Materiały z badań wraz z dokumentacją znajdują się w WOAK Kielce.

Badania nie będą kontynuowane.